

UPPLÄNDSKA IDROTTSMINNEN

Nr 1 mars 2022

1986 var året då Upplands Idrottshistoriska förening bildades.

Inga Löwdin – en mäktig idrottskvinna – med flera nationella idrottsmeriter. Men främst ledarmeriter i flera sporter på högsta nivå. Främst i RF's överstyrelse med internationella uppdrag. Samt vår förste ordförande i UIHF

Ordföranden har ordet

Äntligen igång med våra aktiviteter

Årsmöte 22 mars

Årsmötet kommer att genomföras tisdagen den **22 mars kl 19.00** i Tunabergsskolan. Efter de sedvanliga årsmötesförhandlingarna så kommer en verklig ikon inom polisyrket att gästa oss. Kommer till oss denna kväll gör nämligen **Christer Nordström** som kommer att berätta episoder från sitt rika arbetsliv inom polisyrket. Verkligen något att se fram emot. Årsmötet är kostnadsfritt. Fika med bröd kommer vi att bjuda på. Vidare kommer vi att dela ut ett stipendium, Inga Löwdins minne. Det är Uppsalas mycket duktiga gymnast **Lina Sjöberg** som kommer till oss få att få ta emot detta. Verksamhetsberättelse finns som vanligt på vår hemsida. Samtliga årsmöteshandlingar finns tillgängliga vid mötet.

Idrottresa 24 mars

VM-kvalmatch Sverige–Tjeckien på Friends Arena. Inbjudan har gått ut via nyligen utsänt medlemsbrev.

Idrottscafé 12 april

Efter Coronarestriktionernas upplösning, såg vi fram emot en cafékväll redan den 1 mars. Tiden var knapp och vi beslöt att skicka ut inbjudan via ett medlemsbrev innehållande även inbjudan till årsmöte och idrottsresa.

Tyvärr dök ett yrkesuppdrag upp för Håkan Lundh/UNT med kort varsel när vi redan tryckt upp vårt medlemsbrev. Hur vi löste det, har ni redan sett nu.

Nu blir idrottscaféet istället den 12 april med samma upplägg.

Då kommer UNT:s mycket duktiga sportreporter **Håkan Lundh** (som för övrigt är medlem i vår förening) tillsammans med **Erik Stenlund** (också medlem) till Tunabergsskolan kl 19.00 för att ge oss alla en minnesvärd afton.

Vi öppnar upp portarna kl 18.00 och bjuder på kaffe och fikabröd. Alla medlemmar hälsas hjärtligt välkomna, ta gärna med en vän, granne som ännu inte är medlem, men som vill bli det. Kostnad för detta är **50:-** för medlemmar. Övriga 150:- och inkluderar då medlemskap för 2022.

Uppländska Idrottsminnen

Ja, den har inte Coronas-pandemin lyckats stoppa i alla fall. Du håller just nu det sjätte numret efter att vi efter önskemål förbättrat kvalitén på trycket och ändrat format till det som är vanligare hos motsvarande idrottshistoriska sällskap/föreningar ute i landet.

Som säkert de flesta av våra drygt 800 medlemmar vet, så bildades Upplands Idrottshistoriska Förening år 1986. Då, den 23 oktober 1986, införde UNT en artikel av **Monika Appell**, om denna händelse.

Monika har, trots journalistisk begåvning, inte fortsatt denna bana, utan är numera Doktorandombudsman vid Uppsala Lantbruksuniversitet. Hon minns artikeln lite svagt och blev överraskad och glad när vi önskade införa hennes artikel i Uppländska Idrottsminnen.

Tio år efter att UIHF bildats producerades första numret av Uppländska Idrottsminnen (UIM) kom en tioårig resumé över det första decenniet. Därefter har UIM utkommit med 83 nummer. Det 84:e håller ni nu i handen.

Trots pandemin och avsaknaden av arrangemang som idrottscaféer och idrottsresor, så har vi inte varit sysslösa. Vi har producerat Uppländska Idrottsminnen, vilket är ett av de tre ben föreningen vilar på.

Hos styrelsen finns numera ett par pärmar med alla utgivna nummer och som har ihopsamlats från olika "upplagsplatser". Vi har även uppdaterat Folkrörelsearkivet och Stadsbiblioteket med motsvarande pärmar för utlåning i forsknings-salen att läsa där på plats för dem som behagar.

Inför framtida jubileer och intention att producera jubileumsskrifter har vi, i ytterligare pärmar i kronologisk ordning, samlat alla årsmötesprotokoll och verksamhetsberättelser sedan starten 1986.

Om bara fyra år är det 40-årsjubileum..

Angående jubileumsskrifter, så återkommer vi på annan plats i detta nummer.

Uppländska Idrottsminnen har numera en redaktionskommitté som består av:

Leif Wahlström: leffe@uppsala.mail.telia.com Tel: 0708-79 18 05

Mats Taxén: mats.taxen@telia.com Tel: 0703-58 28 06

Svante Brinkhagen: svante.brinkhagen@gmail.com Tel: 0706-39 11 29

Leif Nilsson: leifnilsson2013@bredband.net Tel: 0703-58 15 56

Vi välkomnar gärna bidrag från övriga medlemmar i föreningen och har redan erhållit några som kommer att finnas med i detta nummer.

Leif Wahlström

ur UNT torsdagen den 23 oktober 1986

Av Monika Appel

Idrottshistoriska föreningen

”Kyrkan och idrotten” – ämne på premiärmötet

I tisdags kväll anordnade Upplands Idrottshistoriska förening sin första offentliga sammankomst i Idrottens hus vid Stabby backe.

Det är en förening som bildades så sent som 16 juni i år och har tio styrelsemedlemmar. Föregångare är den tio år gamla rörelsen Svenska Idrottshistoriska Föreningen (SVIF). Där går man ut på riksplanet och arrangerar möten dit man bjuder in intressanta föredragshållare och idrottsveteraner, som informerar och belyser historiken kring idrottsliga ämnen. Det kan röra teman som damidrotten genom tiderna, ekonomi och sponsorer, idrottspsykologins betydelse, motivationen och drivkraften bakom sportandet osv.

Gamle elitcyklisten Gösta Carlsson, ordförande Inga Löwdin och docent Jan Lindroth var huvudtalarna när Upplands Idrottshistoriska Förening höll sin första sammankomst.

Det är meningen att Upplands Idrottshistoriska förening skall bli något liknande. I förrgår kväll mötte ett 30-tal intresserade upp i Idrottens hus, de flesta engagerade i olika klubbar runt om i distriktet. Mötet öppnades av ordförande i föreningen och vice ordförande i SVIF, Inga Löwdin, som hälsade alla välkomna och talade om verksamhetens uppkomst och syfte.

En av fyra

– Det finns ytterligare tre idrottshistoriska föreningar i Sverige: I Örebro, Värmland och Dalarna, berättade hon. Här i distriktet har vi haft flera framstående idrottsmän och ledare och har många traditioner. Syftet med föreningen är att ta fram den historiska aspekten och dra lärdom av den för att kunna bevara för kommande släkten. Här spelar dokumentationen en viktig roll. Vi vill förmå föreningar att spara arkiv så att det inte skall förfaras. Varje förening borde vårda sina minnen så att det kommer vetenskapen till gagn.

Inga själv är en idrottstjej ut i fingerspetsarna. Hon har varit med sedan mitten av 30-talet, först som aktiv, sedan som ledare. För dem som är födda omkring 1950 eller tidigare är hon ett välkänt ansikte från UNT's sportsidor. Hon har varit framgångsrik inom flera grenar: Orientering, skidor, löpning 800 meter, gång och simning. I orientering har hon vunnit SM i lag och budkavle och på skidor har hon också SM-tecken. Dessutom var hon lagledare för det svenska damlandslaget på skidor med Toini Gustafsson i spetsen, mellan 1952 – 1970.

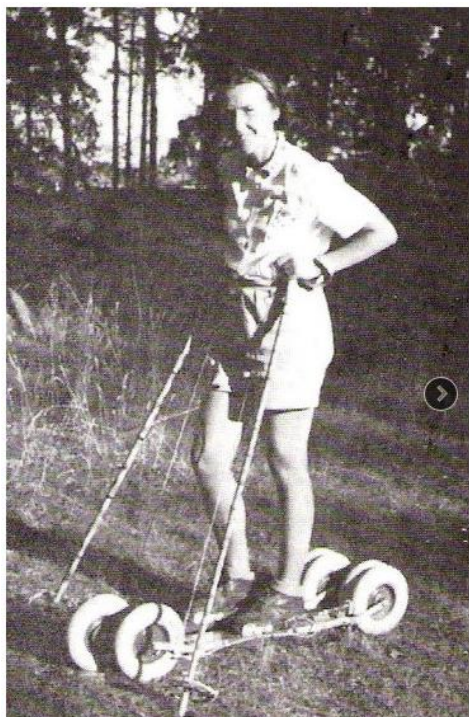
Kyrka och idrott?

Efter Inga Löwdins anförande föreläste docent Jan Lindroth från Stockholm. Temat var kyrkan och idrotten – en omöjlig kombination? Ett ämne han kommer att belysa i nästa årsskrift.

Lindroth, som tidigare skrivit en doktorsavhandling i ämnet "Idrottens väg till folkrörelsen", har själv spelat allsvensk bordtennis för dåvarande klubben Engelbrektspojkar på den tiden han studerade i Uppsala. Han inledde med att tala om orsaken till idrottens ursprung och berättade om den ovilja man mötte från kyrkan i begynnelsen.

– Huvudskälet till motståndet torde vara kampen om ungdomarna och striden om söndagarna, menade han, och syftade då på att många tävlingar förläggs till just den veckodagen. Till en början fick man inte tävla på söndagarna. Sedan blev det tillåtet att göra det på vissa tider och nu tenderar det nästan till att kyrkan är beredd att ändra sina gudstjänster för idrottens skull. Så visst finns det i dag ett intresse för samarbete.

Mötet fortsatte med diskussion. Därefter berättade den legendariske cyklisten på 1920 – 1930-talet, Gösta Carlsson, om sina år på cykelbanorna och om det överraskande OS-bronset i Amsterdam på 50 km 1924. Då startade han som "blåbär" långt bak i fältet men åkte om en efter en.

– Vi är väldigt nöjda med mötet, säger en belåten Inga Löwdin sent på tisdagskvällen. Trots det dåliga vädret kom det även representanter hemmahörande utanför Uppsala. Vi skall nu närmast fortsätta att arbeta efter den här linjen och bjuda in föreläsare och låta idrottsveteraner berätta.

– I november skall vi träffas och dra upp riktlinjer, avslutar hon. Vi hoppas också på att det i framtiden skall komma en del yngre människor också.

*Inga Löwdin, första kvinnliga ledamoten i RF.
Här på Sveriges första rullskidor.*

Mycket har hänt sedan Monika Appel skrev denna artikel för 36 år sedan.

- ✓ Medlemstalet, ett 30-tal medlemmar, har utökats till över 800 medlemmar varav 32 är föreningar och 7 är förbund.
- ✓ Då fanns tre föreningar i landet utöver vår. Nu är antalet fler än ett trettital.
- ✓ Vi vet att kyrkan inte generellt var motståndare till idrottsrörelsen. T.ex. är Bälinge IF bildat av prästfamiljen i Bälinge 1936 och en av sönerna, Gustaf Westberg, var dess första ordförande. Under beredskapsåren var kyrkoherden själv ordförande. Kansliet var följaktligen prästgården och dess tomt innehöll bl.a. kastring. Kyrkoherden var enl. uppgift en baddare på att stöta kula.
- ✓ Inga Löwdin, som var vår förste ordförande, kom att vara det under 16 år. Inga föddes 1917 och blev 91 år gammal. Hon avlöstes under följande 13 år av Berndt Karlsson som numera är vår hedersordförande.
- ✓ En annan kvinnlig trotjänare i styrelsen under hela 18 år var Elsie Ekedahl.

Gunnar Pleijel

Fotbollsspelare och konstnär

I nr 4-2021 av Uppländska idrottsminnen nämndes Gunnar Pleijel i en artikel. Gunnar innehar ett rekord som har stått sig över 100 år och som därför kan vara lämpligt att lyfta fram.

Gunnar Pleijel är den yngsta fotbollsspelaren genom tiderna som uppträtt i svensk landslagsdräkt, 17 år och 72 dagar vid sin debut. När man började sammanställa fotbollsstatistik var uppfattningen att Rudolf "Putte" Kock var yngst, men det kunde sedan slås fast att Gunnar Pleijel är den yngste genom alla tider. Under sin korta levnad hann han också med en konstnärskarriär.

Pleijel var prästson och föddes 1894 i Barkeryds socken i Småland. Fadern Oscar var kyrkoherde där sedan 1890. När Gunnar var åtta år avled fadern. Modern Anna flyttade då med sina hemmavarande barn till Uppsala.

Fotbollsspelaren

Fotboll var Pleijels främsta sport men han spelade även bandy och tävlade i backhoppning. Den "lille Pleijel" var ytter och medverkade under nästan hela 1910-talet i IFK Uppsalas serielag i fotboll som då var ett av landets bästa. Han spelade bl.a. i Svenska serien, föregångaren till allsvenskan säsongerna 1912-13 och 1913-14 och senare i mellansvenska serien.

Pleijel betecknas som en kvick spelare med bra inlägg. Ibland kolliderade idrott och studier. Inför en seriematch 1913 noterades att Pleijels medverkan var osäker eftersom han hade studentexamen att tänka på. Men han deltog i matchen. Den idrottsligt mest framgångsrika tiden blev hösten 1911. Han deltog först som högerytter i IFK Uppsala i SM-finalen mot AIK som förlorades med 2-3.

Sverige skulle spela landskamp mot Finland den 15 oktober. Det svenska laget var uttaget men då det blev problem med viseringen för en av spelarna så sympatiserade hans lagkamrater och vägrade resa utan honom. En livlig telegramtrafik utspelade sig nu mellan de båda länderna och det såg ut som det inte skulle bli någon match överhuvudtaget.

En träningsmatch arrangerades ändå mot IFK Uppsala inför finlandsmatchen för de landslagsuttagna. Matchen vanns överraskande av IFK Uppsala med 5-2 och Pleijel deltog som högerytter. Dessa omständigheten gjorde att förbundet i stället beslöt att sända Uppsalalaget som med kort varsel lyckades ställa upp.

Landslagsspel

Matchen mot Finland spelades i Helsingfors den 22 oktober 1911 inför 2.000 personer. Finland ledde med 2-1 i paus men i andra halvlek behärskade svenskarna spelet fullständigt. Sverige vann med 5-2. Med Pleijel som högerytter blev han med sitt deltagande den yngste landslagsmannen genom tiderna i Sveriges A-landslag.

1914 togs Pleijel åter ut i truppen inför landslagets matcher på Råsunda mot Englands amatörer och Ungern. Han skulle ha deltagit som ytter mot England men ersattes i sista stund. Mot Ungern spelade han på vänsterytterplatsen där Sverige förlorade med 1-5. Från Ungerns sida anges matchen som officiell landskamp medan Sverige anser den vara inofficiell. I Statistiken för antalet landskamper anges därför 1 landskamp för Pleijel.

Under krigsåren 1917 och 1918 spelade Pleijel mer sporadiskt, då de ordinarie serierna låg nere. Den sista match då han nämns är i ett referat i tidningen Nordisk Idottslif. Det är från kvalomgången till SM 1918 då IFK Uppsala förlorar mot lokalkonkurrenten IK Vesta med 2-3, Pleijel anges vara otränad. Under 1919 dyker Gunnar Pleijel upp som tränare i den norska klubben Molde FK. Uppges vara klubbens förste tränare och inför nya träningsmetoder som ger klubbens första framgångar.

Konstnären

Efter studentexamen 1913 började Pleijel på Althins konstskola som kursens yngsta elev men slutade i förtid 1915 då han började på Wilhelmsons aftonskola. Han drömmer om att flytta till Paris men hamnade i stället i Norge som tidigare nämns, där hans intresse för landskapsmåleri kunde utvecklas.

Pleijel medverkade på flera utställningar, bl.a. i Stockholm 1920 och på Liljevalchs konsthall 1921 där även Carl Larsson, Bruno Liljefors och Anders Zorn ställde ut. Han meddelade stolt sina vänner att han sålt ett av sina alster till Prins Eugene för 400 kronor. Han levde dock under små omständigheter, i ett brev till sina vänner beklagade han sig över att folk inte har pengar att köpa konst för.

Sista tiden

1921 flyttade Gunnar till Bredsjö i Järlåsa socken tillsammans med modern och sin två år yngre syster Karin.

Pleijel besöker ofta Norge och i Lillehammer har han träffat Klara som är ett år yngre. Paret gifter sig 1922 i Järlåsa Kyrka.

De hinner aldrig skapa sig ett gemensamt hem för under ett besök i Norge omkommer Gunnar den 9 mars 1923 på Glomma älvs is bara 28 år gammal. Hans kropp återfanns två månader senare.

Gunnar Pleijel begrovs den 26 maj 1923 på Uppsala gamla kyrkogård i närvaro av de närmaste, studentkamrater och andra vänner.

En rik blomstergärd fanns, bl.a. en ståtlig krans från Idrottsföreningen Kamraterna som tack för hans idrottsgärning

*Sören Eriksson
Järlåsa*

IK Sirius – en pionjär i den uppländska ishockeyn

IK Sirius är tveklöst mest känd för sina härjningar i bandy och fotboll. Men klubben har en historia också i en rad andra idrottsgrenar, framförallt inom lagidrotter. Bland dessa också som en distriktpionjär inom ishockey. Första gången Sirius figurerade i ishockeysammanhang var faktiskt redan 1924 - bara två år efter det att Svenska ishockeyförbundet bildades.

Då, 1924, spelades för allra första gången ishockey i Uppsala organiserat. StockholmsGöta, den vinterns svenska mästarlag i hockey, kom till Uppsala för att möta en kombination ur Sirius och IFK Uppsala. Det var naturligtvis bandyspelare ur de båda uppsalaklubbarna som fick försvara Uppsala i denna premiärmatch. Göta vann som sig bör med 5-2. Nästa försök att introducera ishockeyn i Uppsala gjordes inte förrän 1937. Men det var ett allvarligare försök än 13 år tidigare, då väl matchen mer var ett kuriosainslag i Uppsalas idrottsliv.

1937 var det den välbekante Sirius-ledaren Erik Minnbergh som gick i spetsen för att verkligen få igång ishockeyn i Uppsala.

För att vinna intresserade bjöd Minnbergh upp dåtidens storlag Nacka SK och Södertälje SK till Uppsala. De möttes den 12 februari 1937 i Uppsala. och det var det egentliga startskottet för ishockeyn inte bara i Sirius utan också i upplandsdistriktet.

1937 togs sen ishockeyn upp på programmet i de etablerade uppsalaklubbarna Sirius, Vesta och Thor. De tre uppsalaklubbarna spelade dels en intern uppsalaserie, som Sirius vann, dels startade alla tre klubbarna i Stockholmsserien klass 5, där fyra stockholmsklubbar blev motståndare. Seriespelet blev en framgång för Uppsala, då Vesta vann serien, Sirius kom tvåa och Thor femma.

1938 spelades också för första gången om DM i ishockey i Uppland. Sirius korades till distriktets första mästarlag i grenen någonsin. Sirius lade också beslag på den första titeln då junior-DM startade 1940. Totalt har Sirius genom åren vunnit nio senior-DM.

Under den här pionjärtiden var det i stort sett samma grabbar som representerade Sirius i klubbens alla förekommande bollspel, dvs bandy, ishockey och fotboll. Specialisering var ett okänt begrepp inom idrotten på den tiden. Som kommer att framgå av denna artikel senare, så var det inte så lyckat detta att spela både bandy och ishockey med i stort sett samma manskap.

Kollisioner blev med tiden oundvikliga. Alltnog, Sirius trappade upp i seriesystemet, dvs i det stockholmska seriesystemet. Både Vesta och Sirius ansågs kvalificerade att starta i klass 4 vintern 1938-39. Sirius blev trea den vintern och tvåa vintern efter i samma klass. Vintern 1940-41 placerades Sirius i Stockholmsserien klass 3, som Sirius vann.

När Svenska ishockeyförbundet till vintern 1941-42 införde tre div. II-grupper under allsvenskan, be nämnda södra, centrala och norra, så hamnade Sirius och Vesta i div. II norra. Den serien vanns av MP före Brynäs och Lilljanshof. Sirius kom fyra, Sandviken femma och Vesta sexa och sist.

1942-43 var antalet div. II-grupper fyra. Sirius placerades nu i den östra gruppen. Vädret omöjliggjorde att serien färdigspelades. Då eld upphör blåstes hade inget lag kunnat spela fullt antal matcher. Nacka hade fått ihop mest både matcher och poäng, 10 resp.17. Sirius hann bara spela sex matcher och ta fyra poäng. Inget lag åkte ur efter detta rumphuggna seriespel. Så vintern 1943-44 spelade Sirius fortfarande i div. II östra, nu med en fjärdeplacering bland sex klubbar.

1944-45 kom Sirius näst sist i div. II östra men 1945-46 kom Sirius tvåa i div. II östra efter IFK Stockholm, som tappade två poäng mot Sirius fyra på tio omgångar. Oavsett graden av konkurrens så är det formellt den bästa placering Sirius ishockey nått hittills.

1946-47 blev Sirius fyra i div. II och 1947-48 femma och näst sist. Det betydde att Sirius 1948-49 fick starta i den då nybildade div. III med idel upplandslag. Serien kallades div. III östsvenska norra. Sirius vann denna Upplands första nationella hockeyserie utan poängförlust. I kvalet blev det dock stryk mot både Hagalunds IS (2-4) och Lilljanshofs IF (2-1).

De närmaste åren spelade Sirius kvar i div. III. 1949-50 blev Sirius trea, 1950-51 fyra och så 1951-52 seriesegrare. I kvalet blev det dock åter förlust för Sirius, 3-6 mot Åkers IF och 4-9 mot Värtans IK. 1952-53 blev Sirius trea i sin div.III-grupp liksom 1953-54, medan det blev en fjärdeplacering 1954-55 och en femte och näst sista plats 1955-56. 1956-57 vann Sirius div. III igen och 1957-58 spelade Sirius åter i div. II. Laget kom näst sist av åtta lag och fick återvända till div. III. 1958-59 tog dock hockeyn slut i Sirius för en tid. Laget startade i div. III men kunde inte fullfölja serien.

Bandysektionen - som började segla i medvind igen - satte stopp för dubbelspel. Därmed gick det inte att få fullt lag till seriematcherna i hockey. Hockeyn låg sen nere i Sirius till mitten på 1960-talet då det blev omstart i Upplands div. VI.

Ett av Sirius framgångsrika div II-lag, bl a innehållande legendaren Gösta "Knivsta" Sandberg , hans bror Sicke, Bert Jansson, Gurra Lindström, Folke Holmgren, Kalle Hwarfner, Bengt Ragnarsson och "Knatten" Lindbom.

Sektionen fick sen leva på nåder några säsonger med ständigt hot om nedläggning. Problemet sattes på sin spets vid Sirius årsmöte 1969. Ishockeylaget var då kvalificerat att spela i div.III.

Men på årsmötet fanns förslag att stryka ishockeyn på klubbens verksamhetsprogram. Nu beslöt årsmötet att hockeygrabbarna skulle få fortsätta. Men det blev några säsonger under knapphetens kalla stjärna. Stödet var ringa men trots det kunde hockeylaget lotsas kvar i div. III samtidigt som sektionens ungdomsverksamhet började bära frukt med ett vunnet pojk-DM 1971 som första framgång.

Kommande säsonger blev klimatet för Sirius-hockeyn lite bättre. Kommunens nya ishall i Gränby gjorde arbetet för hockeysektionen drägligare. Sirius tog sig upp i div. II igen. Senvintern 1977 vann Sirius åter pojk-DM i ishockey medan A-laget kom fyra i div. II. Laget tränades då av Håkan Lindgren, ex-allsvensk i Skellefteå och AIK med landslagsspel på meritlistan.

1980 kom dock att bli det år ishockeyn för andra gången försvann ur Sirius program. Laget överfördes till det nybildade Uppsala Ishockey, vilket skulle fungera som ett farmarlag till Almtuna, men de senare sög redan efter några år upp verksamheten i sin egen.

Sirius blev heller aldrig representerat i något ishockeylandslag. Men den förste upplänning, som nådde landslaget Tre Kronor och VM-spel, var i alla fall fostrad i Sirius - Gösta "Knivsta" Sandberg, div. II spelare i Sirius 1957-58.

Svante Brinkhagen

Åke Sintring, en av Upplands Idrottshistoriska Förenings medlemmar och bosatt i Laholm, är tämligen okänd för den breda allmänheten och hyser nog själv ingen större lust att få rampljuset på sig. Han är en oerhört lärd och kunnig man. Laholm tycks vara en plats där intelligens och kunskap har god jordmån. (Tennis-Hellberg kommer också därifrån). Åke dyker upp då och då i text, framför allt i Dagens Nyheter, där han lägger till rätta alla rykten och skitsnack om proffsboxare av skilda slag. Åke kan allt om slika figurer. Att han kan annat också får ni se när ni läser storyn om "Sicke" Jansson.

Sicke Jansson - mångsidig lirare med historiska perspektiv.

Av Åke Sintring

Berlin 1936. Bara några dagar återstod innan OS-historiens första kanottävlingar skulle börja. Två av de svenska deltagarna tog en sväng runt förläggningen, prydligt uppsträckta i den officiella svenska kostymen med halmhatt som extra effektfullt inslag. Det var två uppsalagrabbar som härdat i hård träning på Fyrisån, Övre Föret, Ekoln och Mälaren – pojkar av "det rätta virket".

Den ene hette **Gunnar Lundqvist**. Han var en kraftig bit med drag av Sven Thofeldt, en "stubbe" som med märkligt orörlig överkropp drev sin kanot förbi konkurrenternas och därvid ofta slängde ur sig en retsam replik.

Starten går i Berlin. Tyskarna (bana 7) drar iväg snabbast, svenskarna på banan intill hakar på. Österrikarna ses på bana tre och holländarna på bana fyra. Längst bak till höger kan man se domarens båt. Banorna tycks inte skiljas åt genom någon form av markeringar. Fotot är ur Ewald Tinkers privata album.

Den andra hette **Sicke Jansson**. Han hade växt upp i Kungsängen, en stadsdel i Uppsalas södra utkanter på den tiden. Föräldrahemmet låg alldeles intill Fyrisån, mitt emot Studenternas idrottsplats. Sommarhalvåret tillbringade han i sin kanot och blev snabbt så bra att han måste söka dispens så snart det gällde tävlingar med kanotister från andra klubbar. Han var för ung! Med tiden blev det fjorton SM-tecken, varav sju individuella.

Lundqvist och Jansson hade aldrig tränat tvåmanna, men diverse turer i samband med uttagningarna till Berlin fick dem att pröva tvåmanskanot 1000 meter. På så vis kom de till OS. Och nu gick de i Köpenick, av alla platser, och fördrev tiden inför tävlingarna.

Diskade!

Sicke, som var en riktig lirare, tog av sin halmhatt och fingrade på den, Egentligen, menade han, är en halmhatt bra lik en bumerang; det är lätt att kasta ut den och få den att återvända. Sade och demonstrerade. Hatten kom lydigt tillbaka! Lundqvist ville inte vara sämre, men hans hatt seglade iväg i tangentens riktning, så att säga. Den vara flöt vidare och vidare, som ett spjut i ett benådat rekordkast, och långt om länge sänkte den sig ner bakom en mur. Sicke-effekten hade uteblivit, helt enkelt.

Två snopna, upplädda uppsaliensare i Berlin 1936, utan kunskaper i det tyska språket, fick en stund senare försöka förklara situationen för oförstående nunnor - för hatten hade seglat in i en klosterträdgård!

– Gunnar hade ju inget bollsinn. Har man inte det kan man inte hantera en halmhatt, förklarade Sicke det hela för mig nyligen. De två klubbkamraterna från Ägir, Uppsala, vann sitt kvalheat i god stil, besegrade bl.a. det tyska paret. I finalen paddlade de med sisu in på en meriterande andraplats, en prestation av hög klass. Överlyckliga kallades de, jämte segrarna från Österrike och treorna från Tyskland in till en brygga, där de lagerkransades. Svenskarna hissades av landsmän och det gjordes med sådan frenesi, att biträdande färdledaren Zwolls glasögon slogs sönder. Men vad gjorde det en dag som denna!

Väl hemma i förläggningen i Köpenick mottog de ett telefonsamtal: **Svenskarna var diskvalificerade!**

Vad hade hänt?

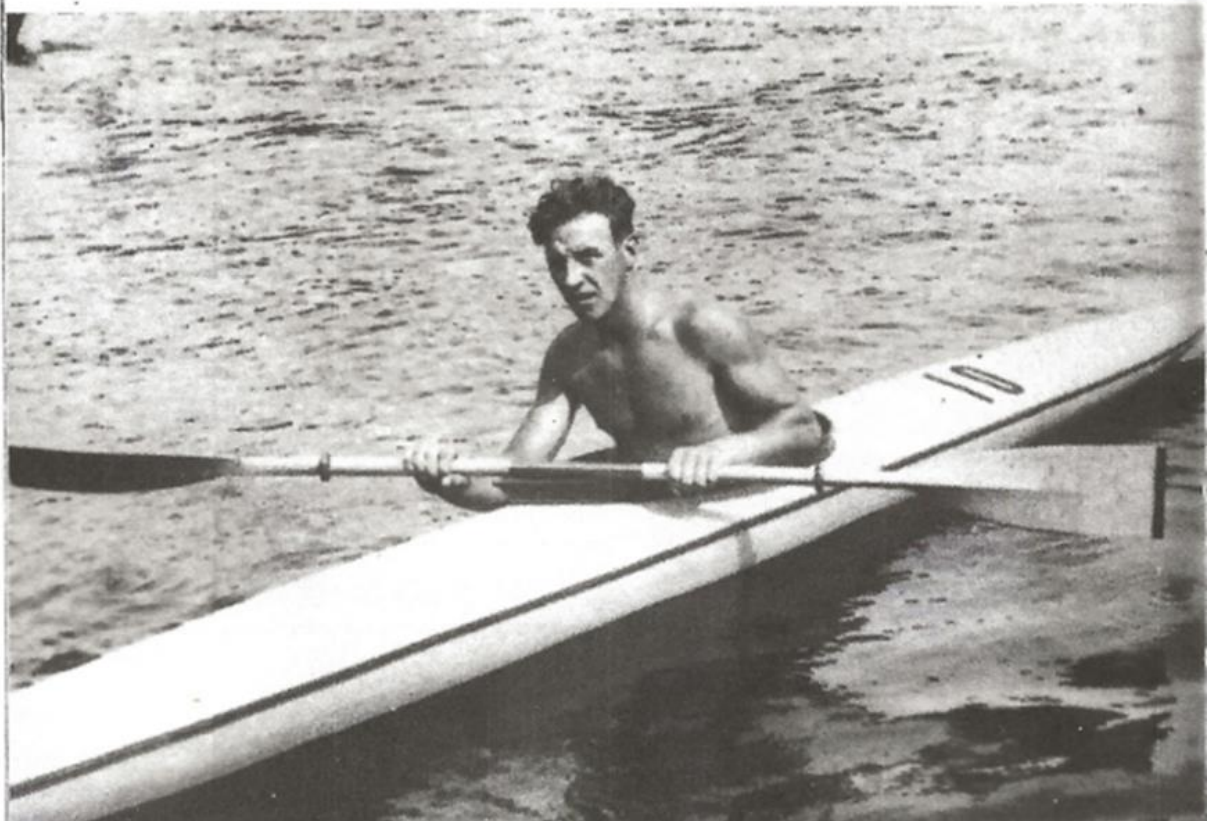
Erik Bergvall i hans bok om OS 1936: "...blev det svenska laget S Jansson/G Lundqvist diskvalificerat av bandomaren under motivering, att svenskarna skurit tyskarnas bana. Tyskarna själva påstå motsatsen och medgävo att svenskarna under alla förhållanden vunnit över dem..."

Det märkliga i hela diskvalifikationen är, att denna skedde en och en halv timma efter loppet, ehuru att, enligt reglerna, så skall ske under loppet eller omedelbart efter detsamma. Denna diskvalifikation väckte förstämning bland alla i spelen deltagande nationers kanotister.

Glokar Well i Saxon & Lindströms OS-häfte: " Sverige placerade sig även som tvåa i tandemkanot 1000 meter. Men diskvalificerades av någon egendomlig anledning, som aldrig blev fullt klarlagd, trots svensk protest. "

Johan Asschie, Svenska kanotförbundets ordförande: " Men det var ju inte vi, utan tyskarna, som stängde! " Hr Asschie lyckades även komma i förbindelse med de tyska kanotisterna, och dessa gävo en uppseendeväckande förklaring. De gjorde nämligen gällande, att svenskarna aldrig touchat dem. (ur Dagens Nyheter's OS-referat).

Sicke Jansson, som växt upp i Uppsala, tävlade för Ägir. Här har han just tagit ett av sina 14 SM-tecken, året var 1933.

Dagens Nyheter, en dag senare:

" **Svensk protest mot kanotskandalen.** Sverige har idag inlämnat protest med anledning av den skandalösa diskvalifikationen av Sicke Jansson och Gunnar Lundqvist i tvåmanskajakloppet på lördagen. Det är klart, att de två svenskarna icke har någon chans att återfå sina stulna silvermedaljer,

men Sigfrid Edström har uppmanat den svenska ledningen att i alla fall insända protesten, så att juryn får reda på hur skandalöst och fullkomligt rättsvidrigt svenskarna behandlats ”

Gunnar Lundqvist och Sicke Jansson i DN efter diskningen:

”Diskvalifikationen är för oss fullständigt obegriplig. Det var inte vi som gick i vägen för den tyska båten, utan istället den som gick i vägen för oss. Man kunde åtminstone förskonat oss från nesan att ta emot lagerkransen och sedan beröva oss andrapriset. ”

Stockholmstidningen:

” En undersökning gav vid handen, att den österrikiske bandomaren J Merinzky som följt efter kanoterna i motorbåt, omedelbart efter loppet muntligen framfört en rapport till måldomarna, att den svenska båten omedelbart framför mål, när den passerat den tyska, gått så nära densamma, att dess vågsvall omintetgjorde flera årtag för tyskarna och därigenom handikappat dessa i finishen. Reglerna säga, att en båt icke får passeras närmare än 6 m. Bandomaren nedskrev omedelbart sin rapport till överledaren, och som bandomarens utsago är utan appell, var denna tvungen att diskvalificera svenskarna. Bandomarnas rapport var av följande innehåll:

– Sverige hade benägenhet att redan i början av loppet ta en riktning åt höger och varnades. Strax före mål kom Sverige ävenledes till höger in på Tyskarnas bana och tillropades två gånger efter varandra att hålla riktningen. Trots uppmaningarna förringades avståndet mellan de två båtarna, så att bakifrån sett en tuschning skulle bli oundviklig. Sverige varnades ännu en gång. Man hade det intrycket, heter det, att Sverige höll på att gå på Tyskland, och bandomaren anmälde då uteslutning, vilket även meddelades vid målet.

Svenskarna tog det mycket hårt och fann hela saken obegriplig. Roddarna hade aldrig uppfattat några varningar, då de icke förstod de tyska uppmaningarna. De hade i stället det intrycket, att tyskarna hindrat dem i banan. Svenskarna hade tänkt protestera men låtit saken bero. Tyskarna å sin sida beklaga livligt de passerade. De blevo lika överraskade som svenskarna över bandomarens rapport, som hade diskvalifikation som följd.

Språksvårigheter

Ett intensivt förhandlande vidtog efter diskvalifikationen. Enligt Sicke Jansson drog det ut på tiden flera dagar. Den svenska delegationen leddes av prins Gustaf Adolf. De svenska och tyska kanotisterna kände dock stark sympati för varandra. De tyska kanotisterna övervägde att vägra att ta emot medaljerna och hotades då av sitt förbund med livstids diskvalificering.

Då avbröt svenskarna förhandlingarna. Den ende i de österrikiska och tyska båtarna som ännu är i livet , heter **Ewald Tilker**. Han satt i den tyska kanoten. Numera är han en vital 78-åring, segrade nyligen i ett motionslopp i San Francisco. Där han bor sedan 1949. Jag fick tag i honom någon dag efter jordbävningen härom året. Han hade den dagen befunnit sig i tjugofjärde våningen och tvingats springa ned i största hast.

– Men vi är vana vid sånt!

Tilkers minnesbild är, att svenskarna under de sista 50 meterna touchade tyskarna, så att de tappade fart och fick börja om igen. – Domaren hade varnat dem, men de förstod väl inte språket. Något hot från det tyska förbundet om livstidsdiskvalificering i händelse de inte tog emot medaljerna kan han inte påminna sig. Han avslutar ett av sina brev med ”sportsliga hälsningar, även till Jansson och Lundqvist.”

Alltnog, när sista kanottävlingen var körd samlades alla deltagande kanotister jämte ledare till en bankett. Alla svenskarna gick dit, klev upp på ett podium, bockade och gick ut! De deltog inte i banketten. På väg ut upptäckte Lundqvist den österrikiske domaren Dr Merinzky. Vit av ilska stegade uppsaliensaren fram till den österrikiske domaren där han satt ”med sina damer”, prydd av en lagerkrans. Lundqvist tog ett stadigt grepp om lagerkransen ”...och så tröck jag ner den över halsen på honom...”.

– Du är inte klok, du blir diskad på livstid, viskade den förskräckte Sicke Jansson.

– De må vara hänt, svarade Lundqvist.

Sicke – även duktig bandyspelare

Som en försonande gest kom arrangörerna till det svenska kanotparet med några tjocka böcker, signerade av hedersgästen i Berlin, Spiridon Louis, greken som vann marathontävlingen i Aten 1896. Och svenska kanotförbundet kom med en plakett, där de tackade Jansson och Lundqvist: ”Tack för god insats i den XI:e olympiaden!”

Men silvermedaljerna var borta för alltid. De seglade bort, omöjliga att nå, ungefär som en halmhatt över en klostermur. Och för oss svenskar har händelsen drunknat i berlinbruset av fotbollslagets förlust mot Japan, Owen´s artisteri och Hitlers närvaro.

Suverän – även på bandy

Sicke är som sagt en lirare. Inte i bohemisk bemärkelse - snarare tvärtom - men en kille med bollkänsla, en sån som även kan hantera halmhattar. Vinterhalvåret tillbringade han på närbelägna Studenternas idrottsplats, där entrén var 10 öre gången utom de gånger då vaktmästare Jansson släppte in unge Sicke gratis, Han fick sådan skicklighet på skridskorna, att han hängde med distriktets bästa hastighetsåkare i millopp fram till slutvarven - på bandyrör!

Även inom bandyn - som blev hans vintersysselsättning - tog han sig fram som underbarn. I Vestas A-lag debuterade han som fjortonåring i den högsta divisionen; kanot och bandy - vilken kombination!

– Knäna tog stryk. Det var svårt att växla om mellan säsongerna, säger Sicke.

Vestas A-lag hade han Seth Månsson som närmaste medspelare. Månsson umgicks med familjen Jansson, spelade priffe, men vid sådana tillfällen vågade Sicke inte låtsas om att klubbkamraten fanns i hemmet. Och på planen fick han ropa:

– Passning farbror!

Stor målgörare

Sådana var generationsgränserna på den tiden. Sicke var skarpskytt, men även skicklig dribbler, ständigt utskälld av "Bassen" Sköld för sin benägenhet att spela solo. Det räckte mer än väl till titeln Stor Grabb tack vare landskamper. Ingen SM-final. Sicke började som trettonårig målvakt i Uppsala IF. Efter fjorton dagar övergång till Sirius, därefter Vesta. Några säsonger spelade han i IFK Uppsala.

Mest känd idag är väl Sicke för att han gjorde så många mål. Han var med om att slå Viljan från Strängnäs med 17 – 0 säsongen 1941-42, och året dessförinnan slog han en kall januaridag in nio mål på Västanfors. Det var en match som slutade 16 – 0. Sickes skytterekord från den gången är ännu oöverträffat; i januari i år fyllde det 50 år, obemärkt!

Västanfors var inget dåligt lag, men de hade en del reserver den här gången på Studenternas i Uppsala. Det var kallt - krigsvinter - och perfekt is för unge Jansson.

Västanfors kämpade emot bra och fick beröm för att de inte förföll till destruktivitet. Men denna januaridag var Sicke på strålande humör och hade snart dundrat in sina nio mål. Slutet av matchen gick han in för att spela fram

den nye vänsteryttern Lennart Jonsson till ett mål. Förgäves.

– Annars hade jag klämt in några mål till.

Kanotist, skyttekung i bandy, jämbördig med hastighetsåkare på skridsko när han bara hade bandyrör på, simmartalang (1.08 på 100 meter fritt) och nu golfare där nere i Landskrona - Sicke var mångsidig och med alldeles osedvanlig bredd. Samtidigt som han är förvånansvärt okänd. Han minns sitt målrekord med ett skratt, liksom äventyret med nunnorna i Berlin. Men när diskningen kommer på tal kommer ett drag av bitterhet över Jansson. Silvermedaljen har kvar sin lockelse.

Uppländska jubileumsskrifter

För alla idrottshistoriskt intresserade - som medlemmarna i UIHF - är idrottsföreningarnas jubileumsskrifter en viktig källa för information och glädje att läsa om tidigare stjärnor och ledare.

Men hur många och vilka jubileumsskrifter finns i Uppland? Det är nog ingen som vet. Undertecknad har samlat ett antal, och kommer att berätta kort om dessa.

Men redan nu kan våra läsare hjälpa till att berätta om de som finns. Berätta om andra klubbar som gett ut jubileumsböcker, och också om det finns fler jubileumsböcker från de föreningar jag skrivit om. Till slut hoppas jag på att vi har en komplett förteckning över de jubileumsskrifter som givits ut i Uppland.

Ni som har skrifter kan maila till mig mats.taxen@telia.com.

Här en första omgång.

1) Upsala Simsällskap

US som kan vara världens äldsta fortfarande aktiva idrottsförening, bildad redan 1796. Jag har tre jubileumsböcker. I en av dessa anges att det finns tidigare skrifter. KA Hellsten gav ut en "US matrikel 1796-1859", och OW Eckman en matrikel 1796-1896.

Därefter kom US minnesskrift och matrikel för 1897-1921. Därefter de tre jag har.

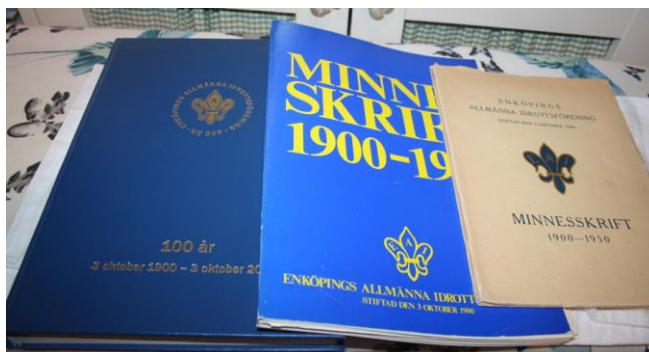
Vad jag kan se har de tre böckerna helt olika texter, vilket ger den simintresserade mycket att läsa. US var från början inriktad på simkunskap. Tävlingsverksamheten kom senare.

- a) **Upsala Simsällskap 1796-1946** (alltså 150-årsjubileum). Häftad bok, 128 sidor. Gjordes av en jubileumskommitté med Einar Karsvik i spetsen. Ett totalt antal kapitler med olika ämnen, och olika författare + statistik.
- b) **Upsala Simsällskap 1796-1971** (alltså 175 år). Häftad bok, 162 sidor. Einar Karsvik är iblandad nu också, men som redaktör anges Arne Pettersson. Nu finns drygt 20 artiklar med olika författare + statistik.
- c) **Upsala Simsällskap 200 år** (alltså utgiven 1996). Häftad bok, 256 sidor. Redaktörer är Arne Pettersson och Staffan Hasselberg. 25 artiklar på samma sätt som tidigare.

2) Enköpings Allmänna Idrottsförening

bildades år 1900. Det finns fyra jubileumsböcker, 25 år, 50 år, 75 år och 100 år. Jag har de tre sista.

EAI hade från början en mängd olika sporter. Men ganska snart kom man överens med Enköpings SK, om att den klubben skulle ta hand om lagbollsporterna. Sedan många år har EAI tre grenar, fri idrott, skidor och orientering.

Enköpings Allmänna Idrottsförening

- a) **Jubileumsskrift EAI 1900-1925.** Denna finns som nytryck i 75-årsskriften, och hur den såg ut i original vet jag inte. Men den är modernt skriven och finansierad med många annonser längst bak. Arbetet med boken leddes av dåvarande ordföranden Vicke Andersson.
- b) **Minnesskrift 1900-1950.** Trycktes i 500 ex, varav 50 inbundna och numrerade. Övriga häftade, 88 sidor. Inga uppgifter om redaktör, men

troligen leddes arbetet av dåvarande ordföranden Harry Sandberg. Ca 15 kapitel om de olika sektioner och tidsperioderna av olika författare. En artikel av EAI:s främste idrottsman Edvin Wide

- c) **Minnesskrift 1900-1975.** Tredje jubileumsboken är en häftad bok på ungefär 200 sidor. Den inleds med perioden 1950-75 och följs därefter av de två tidigare jubileumsböckerna kopierade. En intressant lösning. Tyvärr är boken mycket dåligt bunden och varje gång man öppnar den lossnar några sidor.
- d) **EAI 100 år, 3 oktober 1900-3 oktober 2000.** Mycket fin inbunden bok på drygt 300 sidor. Halva boken handlar om 1975-2000, medan andra halvan är kopior från tidigare jubileumsböcker. Arbetet med boken leddes av dåvarande ordföranden Ola Bigelius och sekreteraren Kurt Pettersson.

3) **Tierps Idrottsförening 40 år, Jubileumsskrift.**

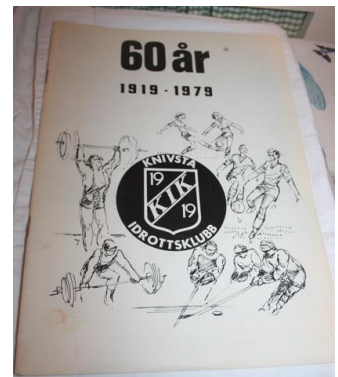
Föreningen bildades 1907 och denna bok kom alltså ut 1947. Skriften trycktes i 500 ex och min har nr 140. Boken är häftad, i stort format och med 58 sidor. Den är välgjord med många bilder.

Boken finansierades med 17 sidor annonser på slutet. Det anges inte vilka som ingått i redaktionskommittén, men den leddes förmodligen av dåvarande ordföranden Bengt Lagerstedt.

4) **Knivsta Idrottsklubb 60 år 1919-1979.**

Häftad skrift med två klamrar i ryggen, stort format, 40 sidor. Maskinskriven text, som är kopierad och tryckt. Många bilder och alla styrelsenamn under hela perioden. Redaktör: Lennart Stöllman.

5) **Torstuna Sportklubb 1934-1984, 50 år.**

Häftad skrift med två klamrar i ryggen, stort format, 70 sidor. Berättelser om alla sektioner i 10-årsintervall. Många fina bilder, mycket statistik. Arbetet gjordes av dåvarande styrelsen med ordförande Göran Jansson och en speciell jubileumskommitté.

Torstuna SK gick 1986 samman med Simtuna SK och ungdomsverksamheten i Härnevi BK, och bildade Fjärdhundra SK. Idag har Fjärdhundra SK fyra sektioner, fotboll, handboll, innebandy och skidor. Jubileumsboken 1984 var ett sätt att behålla minnet av Torstuna SK efter att beslutet om att slå samman var taget.

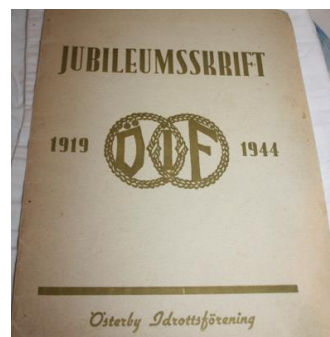
6) Ekolns Segelklubb, en kavalkad 1913-1973.

60-årsjubileum. Häftad bok i det udda formatet 20x21 cm. 112 sidor. Ansvarig för texten Knut Freding, och för bilderna Åke Westermark. Klubbens historia beskrivs år för år. På slutet flera sidor med bilder på olika segelbåtstyper.

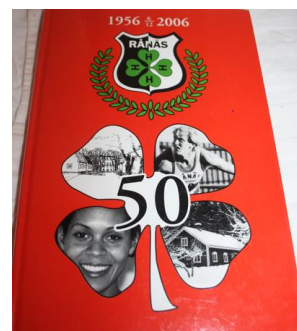
7) Jubileumsskrift Österby Idrottsförening 1919-1944.

Häftad skrift med två klamrar i ryggen med en fin pärm. En redaktionskommitté med Sigvard Kruse, Olle Öhrn och Elof Gille går igenom de 25 åren. 40 annonserande företag finns med i slutet. År 1961 slog man ihop föreningarna Österby IF med Dannemora IF och bildade IFK Dannemora/Österby. Föreningen finns i Österbybruk och har idag fem sektioner.

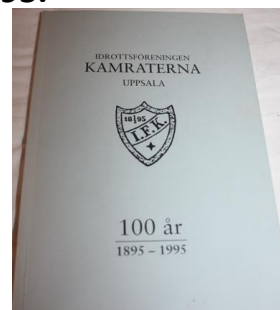
8) Rånäs 4H, 50 år 1956-2006

Inbunden bok med vacker röd pärm. 220 sidor. Mycket bilder och statistik. Huvudansvarig för boken Lars-Eric Pettersson och Jens Davidsson. Klubben håller till i Norrtälje, och är aktiv inom fri Idrott, mest för ungdomar. Klubben är också inriktad på motion.

9) Idrottsföreningen Kamraterna Uppsala 100 år, 1895-1995.

Häftad bok i pocketformat, 170 sidor. Huvudredaktör Lars Bennemo. Genomgång år för år inom de olika sektionerna. Många äldre bilder och karikatyrteckningar. IFK Uppsala tillhörde Sverige-eliten i många sporter i början av 1900-talet. Idag håller man på med fotboll och bandy.

10) Sportklubben Iron, 70 år, 1930-2000.

Häftad bok, 74 sidor. Björklingeklubbens historia med minst tio idrotter. Idag har de minskat till tre, fotboll. Ishockey och E-sport. Redaktör för jubileumsboken Ragnar Andersson.

11) Bälinge IF 75 år, 1936-2011

Bok bestående av 137 sidor med historik av föreningen och dess idrotter och anläggningar sedan 1936 samt presentation av framstående aktiva och ledare. Boken är sammanställd av flera sektionsledare. Huvudredaktör för boken och dess historik är Leif Wahlström.

Mats Taxén

För länge sedan sparade jag en artikel som heter OS i siffror, som kan komma till pass nu när det finns en halvsida kvar av Uppländska Idrottsminnen att fylla. Det är ju idrottshistoria av globala mått.

Nu är vinter-OS över efter ett par veckor och normal nattsömn kan åter intagas. men det har varit värre.

187 dagar varade historiens längsta OS. Den 27 april 1908 ägde öppningsceremonin rum och först sex månader och fyra dagar senare avslutades den sista tävlingen.

I år har det ju diskuterats miniålder 18 år för deltagande i OS.

10 år var den yngste deltagaren någonsin i ett OS. Dimitrios Loundras bidrog till att Grekland år 1896 vann brons i barr i trupp gymnastik.

42,195 km långt blev ett maraton först i och med OS 1908, fram till dess hade löparna sprungit mellan 40 och 42 km. De extra 195 meterna skulle ge Englands Edward VII bättre vy över målgången. Sedan dess har 42,195 km varit den officiella maratondistansen.

25000 duvor sket ner deltagarna under öppningsceremonin i Berlin-OS 1936. Precis när burarna öppnades och de vita duvorna flög iväg sköt kanonerna salut vilket fick duvorna att bajsas av skräck.

Än är det inte för sent att ställa upp i OS, ärade medlemmar!

72 år var de moderna OS äldsta deltagare. Svensken Oscar Swahn tog silver i skytte 1920.

Leif Wahlström